

286. Wł. Mickiewicz do J. I. Kraszewskiego 7 VIII 1885 Rkp. BJ 6520 k. 312-315.

[Tłumaczenie:]

[k. 312r]

Paryż, 7 sierpnia 1885

Drogi Panie,

Dziękuję. Ten fragment pokazuje, jak bardzo ważne jest, żeby spisał Pan całość swoich wspomnień¹. Emigranci nigdy nie pisali w tym stylu, pomijając niektórych głupków, takich jak J. Falkowski², który z wyżyn swej mierności walczy z Wiktorem Hugo³ w swoich felietonach pisanych do „Czasu”⁴, zapominając, że dziesięć żyjących istot jego gatunku, postawionych jedna na drugiej, nie dorosłoby do pięt trupowi tego [k. 312v] wielkiego człowieka, albo takich jak Budzyński⁵, ten lis z obciętym ogonem, który swe stare lata poświęcił na opluwanie swoich rodaków, obdarzonych organem nieobecnym w jego przypadku. Pańskie pamiętniki dałyby cenny przegląd życia w kraju, w czasie, kiedy tylko emigracja zabierała głos, podczas gdy Polska była skazana na przymusowe milczenie. Kilka ładnych stroniczek ukazało się na temat tej przeszłości, ale jeśli tylko ktoś publikuje je w zaborze [k. 313r] rosyjskim, musi dokonywać wielu pominięć i do tego stopnia przestrzegać środków ostrożności, że staje się to bardzo niekompletne. Pan zajął pozycję pośrednią między niemotą panującą w kraju a wojowniczym tonem emigracji i ta postawa pozwoliłaby obecnie odtworzyć obraz całego tłumu nam współczesnych, którzy kochali, walczyli, cierpieli, przy czym nikt już dokładnie nie wie, jaki był ich wkład w narodowy trud. Z kolei jeśli chodzi o Pańską biografię, jest pewien incydent słabo znany, na różne sposoby przez każdego opowiadany, o którym wspomina Pan w kilku prostych słowach w tekście, który mi Pan przesłał: „Dzieliłem jego uwięzienie”. Czym dokładnie było to uwięzienie? Jak długo trwało?

Ponieważ moja „Revue”⁶ jest już złożona (mówię o numerze, który ukaże się 16 sierpnia) dzięki gorliwości typografów, którzy jak tylko mają trochę dodatkowego materiału, od razu robią więcej, niż się od nich oczekuje, wykorzystam *Wspomnienia* dopiero 1 września. Gdyby to nie było nadużywaniem Pańskiej przyjaźni, prosiłbym Pana o przesłanie mi dwóch lub trzech dodatkowych kartek [k. 314r] Pańskich wspomnień, odnoszących się do tego pierwszego doświadczenia. Jakie były Pańskie wrażenia, gdy tracił Pan wolność? Co spowodowało Pańskie aresztowanie? Dzięki czemu wyszedł Pan z kłopotów? Byłoby czymś łatwym zrobienie z tego pierwszej części aktualnego fragmentu. Obydwa

¹ J. I. Kraszewski, *Souvenirs*, „Revue Universelle Internationale”, nr 5, z 16 IX, i 7, z 16 XI 1885.

² Juliusz Falkowski – zob. list nr 257.

³ Wiktor Hugo – zob. list nr 269.

⁴ „Czas” – zob. list nr 8.

⁵ *Wspomnienia z mojego życia*, napisał Michał Budzyński w 1860 roku, J.K. Żupański, Poznań 1880.

⁶ „Revue Universelle Internationale” – zob. list nr 225.

mogłyby rozpoczynać się w podobny sposób: „Już pięćdziesiąt lat upłynęło od tamtego czasu”. W każdym razie proszę poświęcić dwie godziny dziennie na spisywanie wspomnień, przy czym nie dla mojej „Revue”, lecz dla Pańskiej satysfakcji oraz dla satysfakcji czytelników powinien Pan spisać swoje [k. 314v] pamiętniki. Nie spotyka się Pan w Magdeburgu⁷ z przyjaciółmi. Tym samym będzie Pan mógł zaprosić w myślach, kogo tylko Pan zechce, a oni pozytywnie odpowiedzą na Pańskie zaproszenie. Naszkicuje Pan ich portrety i odtworzy wypowiedziane przez nich słowa. I jeśli jest czymś śmiesznym mieć, tak jak Houssaye⁸, retrospektywną próżność swych zdobyczy miłosnych, to jednak wspominając o tym, nie należy całkowicie zacierać swojego obrazu, ponieważ jakkolwiek nie byłoby goście interesujący, czytelnik chce również spotkać pana domu. Pierwsze aresztowanie jest w pewnym sensie tak samo [k. 315r] interesujące jak pierwsza miłość. Gryzmołę ten list w ferworze przygotowań mojej rodziny. Moja żona i córki⁹ spędzą wakacje u mojego teścia¹⁰ w okolicach Warszawy. Niestety, nie mogę pojechać za nimi i być może rozczuliłbym się nad moim losem, gdybym nie miał Pańskiego losu przed oczyma... Odwagi, dużo zdrowia i raz jeszcze dziękuję.

Szczerze Panu oddany

Władysław Mickiewicz

⁷ Proces o szpiegostwo – zob. list nr 230.

⁸ Arsène Houssaye, *Les confessions...* – zob. list nr 270.

⁹ Maria z Malewskich Mickiewiczowa – zob. list nr 80; Helena Mickiewiczówna – zob. list nr 98 i Maria Mickiewiczówna – zob. list nr 240.

¹⁰ Franciszek Malewski – zob. list nr 195.